

Subjektivní problémy s krajinným rázem

Krajinný ráz je součástí zákona o ochraně přírody a krajiny. Jeho věcná podstata přitom vede napříč často velmi odlišnými obory, takže se dnes této problematice věnují ekologové, urbanisté, zemědělci nebo geografové. Lesník a ekolog Igor Míchal měl pravdu, když kdysi poznamenal, že hodnocení krajinného rázu si žádá polyhistora se skvělou vyjadřovací schopností.

Ráz krajiny si našel místo v naší legislativě již v roce 1920. O jeho novodobou existenci v právních předpisech se ovšem zasloužil především Ivan Dejmal v roli ministra životního prostředí, kdy na poslední chvíli doplnil do připravovaného zákona o ochraně přírody a krajiny jediný paragraf. Je příznačné, že možná právě díky absenci dlouhých diskusí vznikl stručný, ale dobře uchopitelný a účinný text. Skoro dvacet let se odborníci snaží na tento paragraf navázat prováděcí vyhláškou. Nedaří se to. A tak jsem moc rád, že Ivan Dejmal vzal tehdy odpovědnost do vlastních rukou.

Investor může v procesu hodnocení vlivů na životní prostředí změnit většinu vlastností stavby tak, aby splnila všechny požadované limity. Stačí víc peněz a účinnější čistírna zlikviduje odpadní vody v souladu s předpisy, stavba je odhlučněna pod požadovanou úroveň a emise z vytápění splní všechny normy. S krajinným rázem je to složitější. Navrhne-li investor stavbu, která jej významně naruší, vícenásledky mu zpravidla nepomohou. Je to často o striktním rozhodnutí ano – ne. Povolit – nepovolit. V tom je krajinný ráz oproti jiným problematikám „neuplatitelný“.

Krajinný ráz některé lidi provokuje. Jsou zvyklí na jednoznačné hodnocení. Potřebují vidět čísla. Abstraktně znějící pojmy jako estetická hodnota nebo harmonické měřítko jsou pro ně nesrozumitelné a příliš subjektivní. Sami ale podobná hodnocení a rozhodnutí činí. Třeba když si kupují chalupu nebo vybírají místo pro dovolenou. Nikdo z nich nepočítá index diverzity, nemodeluje srážkoodtokové vztahy, neměří imise nebo hladiny hluku. Řeknou si jen, zda je to místo krásné. Aniž si to uvědomují, provádějí v tu chvíli estetické hodnocení. Na jednoduché stupnici: krásné – ošklivé, líbí – nelíbí. Ne vše se dá převést do řeči čísel. Existují i další obory a problematiky, které mají subjektivní charakter, například soudní znalci v oboru psychologie a psychiatrie takto rozhodují o míře viny obžalovaných. Někde dokonce o jejich životě či smrti.

Existuje skupina lidí, kteří se nechtějí s přítomností subjektivního prvku v hodnocení krajinného rázu smířit. Někteří z nich by nejraději celý tento institut ze zákona vypustili. Pod heslem co nelze hodnotit objektivně, nemá být zohledněno vůbec. Jiní se zase snaží transformovat celou problematiku pomocí rádooby objektivních kvazivzorců či multikriteriálních nesmyslů. Pitomost vyjádřená číslem je pro ně důvěryhodnější než subjektivní soud vyřčený uznávaným specialistou. A co některé kvantitativní charakteristiky, které jsou hodnoceny matematickými modely? Nevstupuje tu do hry příliš mnoho nejistých faktorů, než abychom se na ně mohli zcela spolehnout? Patrně nám nevadí, že podobná matematická vyjádření v sobě mohou nést i chyby v úrovni řádu. Jen když se postup tváří dostatečně sofistikovaně.

Málokdo si uvědomuje, že ne zcela objektivní mohou být i hodnocení, která jsou tak obecně vnímána a která téměř nikdo nepochybuje. Jen namátkou: Kdyby je definoval jiný kolektiv odborníků, nebylo by rozdělení půdních jednotek do tříd ochrany jiné? Vypadal by seznam zvláště chráněných druhů naprosto stejně? Byly by hygienické limity pitné vody, znečištění ovzduší nebo hluku shodné s těmi dnešními? Možná je většina takových mezních hodnot a výčtů výsledkem konsenzu určité skupiny odborníků nebo zákonodárců. Nelze o nich hovořit jako o objektivních, ale jen jako o objektivizovaných. I v případě krajinného rázu můžeme úlohu subjektivního prvku omezit. Způsobů je několik. Shodou více expertů, dobrým metodickým postupem nebo podpůrnými sociologickými průzkumy.

Kvalitativní charakteristiky životního prostředí mají právo být chráněny, a tudíž musejí být i hodnoceny. Subjektivní prvek, daný především osobností hodnotitele, je nedílnou součástí těchto postupů. Usilujme o to, aby takto vzniklé posudky byly co možná nejvíce nezávislé a odborně fundované. Smiřme se však s tím, že objektivní nikdy nebudou.

*Petr Sklenička
děkan Fakulty životního prostředí
ČZU v Praze*